

บทที่ ๕

สรุปการศึกษาค้นคว้าและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาลวดลายผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานมีวัตถุประสงค์ที่จะทราบว่า ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานมีลวดลายในลักษณะใดบ้าง และเผยแพร่ความรู้ลวดลายผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานในรูปแบบต่าง ๆ

การศึกษานี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานที่มีสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และสอบถามผู้รู้เรื่องลวดลายผ้าอีสาน จากชาวบ้าน พระภิกษุ นักวิชาการ ในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ขอนแก่น ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ ในช่วงเดือนสิงหาคม ๒๕๔๕ - สิงหาคม ๒๕๕๐ โดยตรวจสอบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ้าห่อคัมภีร์ ได้แก่ ความเป็นมา ลวดลาย และภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏ

สรุปและอภิปรายผล

ชาวพุทธศาสนาในภาคอีสานในอดีตมีความเชื่อว่าการสร้างหนังสือหรือคัมภีร์ใบลาน จะได้อานิสงส์ผลบุญมาก ชาวบ้านจึงผลิตผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเพื่อเป็นพุทธบูชา และเพื่อที่จะให้คัมภีร์ใบลานเก็บรักษาไว้ได้นาน

การห่อคัมภีร์ใบลานแบ่งตามวัสดุในการใช้ห่อ ได้ ๓ ประเภท ได้แก่ การห่อคัมภีร์ใบลานโดยใช้ผ้า ไม้ไผ่ ฝ้ายและไม้ไผ่ ชาวอีสานมีธรรมเนียมประเพณีในการถวายเป็นบุญกุศลและผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในโอกาสต่าง ๆ เช่น ถวายในงานบุญประจำปี บุญเดือน ๔ คือ บุญพระเวศ บุญฐิณ บุญสงกรานต์ และบุญอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ เป็นต้น

ลวดลายผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานที่ปรากฏในสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานมีทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าห่อคัมภีร์เหล่านี้สีสันและลวดลายแตกต่างกัน แบ่งตามลักษณะของลวดลายผ้า ได้ ๘ ประเภท ได้แก่

ประเภทแรก ลายพีช ได้แก่ ดอกดอกแก้ว ลายดอกชัง ลายดอกพิกุล
ลายช่อดอกไม้ ลายเม็คแดง ลายปักจับ ฯลฯ

ประเภทที่สอง ลายคน ได้แก่ ลายคนทั่วไป ลายคนสวมหมวก

ประเภทที่สาม สัตว์หรืออวัยวะของสัตว์ ได้แก่ ลายเข่าหมา ลายนาค
ลายเกล็ดปลา ลายอึ่งอ่าง ลายเกล็ดคลื่น ลายเข่าปลาชวาย ฯลฯ

ประเภทที่สี่ ลายสิ่งของเครื่องใช้ ได้แก่ ลายขอ ลายขาเป็ย ลายหมอนจืด
ลายคันทวย ฯลฯ

ประเภทที่ห้า ลายสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ ลายหอปราสาท ลายหมี่จอมธาตุ ฯลฯ

ประเภทที่หก ลายเรขาคณิต ได้แก่ ลายดอกจิก ลายบัน ลายกาบสร้อย ฯลฯ

ประเภทที่เจ็ด ลายไทย เช่น ลายกนก เป็นต้น

ประเภทสุดท้าย ลายอื่น ๆ ได้แก่ ลายพื้น ลายโสร่ง ลายผ้าขาวม้า ลายกระสอบ ฯลฯ

ลายผ้าห่อคัมภีร์โบราณอีสานเหล่านี้มีความหลากหลายในการประดิษฐ์ลวดลาย
หากพิจารณาลวดลายเหล่านี้สะท้อนวิถีชีวิตของชาวอีสานได้ ๔ ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะแรก ลายที่เกิดจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลายผ้าห่อคัมภีร์โบราณอีสาน
สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยอีสานมีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างแน่นแฟ้น ชาวอีสานเชื่อว่า
ต้นไม้ ดอกไม้ ผลไม้ ล้วนมีประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ อย่างอนเนกอนันต์ เช่น ใช้เป็นอาหาร
ใช้เป็นยารักษาโรค และใช้บูชาพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ลักษณะที่สอง ลายคน ชาวอีสานเชื่อว่า การเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นบุญอย่างยิ่ง
การประดิษฐ์ลวดลายคนถวายเป็นผ้าห่อคัมภีร์น่าจะเกิดจากความเชื่อว่า ขอให้ผู้มีข้าทาสบริวาร
พร้อม มีคนรักและคอยช่วยเหลือให้ลำบาก กระทำการสิ่งใดล้วนได้รับความร่วมมือจาก
ปิยมิตรอยู่เสมอ

ลักษณะที่สาม ลายที่เกิดจากสิ่งของเครื่องใช้ ชาวอีสานมักจะประดิษฐ์ลวดลาย
ผ้าห่อคัมภีร์โบราณอีสานจากสิ่งของเครื่องใช้ใกล้ตัว โดยเชื่อว่าบุญกุศลที่ได้สร้างขึ้นจะนำ
ความร่ำรวย มีสิ่งของเครื่องใช้บริบูรณ์ไม่ขัดสน นอกจากนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถ
ในการสร้างสรรค์ลวดลายจากสิ่งของเครื่องใช้ให้ลวดลายผ้ามีความแปลกและสวยงาม

ลักษณะสุดท้าย ลายที่เกิดความเชื่อทางศาสนาและจินตนาการในวรรณคดี ชาวอีสาน
ส่วนใหญ่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความเชื่อเรื่องนาคว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถ
คลบนันคาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่เกษตรกรได้ ลายปราสาท สะท้อนให้เห็นความเชื่อ
เรื่องบุญ สวรรค์ ที่ชาวอีสานเชื่อว่าใครถวายปราสาทหรือที่พักแก่พระภิกษุสงฆ์จะได้บุญมาก

เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์

การศึกษาลวดลายผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานแสดงให้เห็นภูมิปัญญาของชาวอีสาน
ในต่าง ๆ ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาในด้านคำสอน ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานมีลวดลายเป็นสัญลักษณ์
หรือปริศนาธรรม โดยชาวอีสานได้ประดิษฐ์ลวดลายเป็นรูปดอกไม้ เป็นสัญลักษณ์แห่ง
ความสวยงาม ความสดชื่น ความรัก ความพึงพอใจ และความเจริญรุ่งเรือง รูปดอกไม้ เป็น
สัญลักษณ์ถึงความอุดมสมบูรณ์ รูปคน เป็นสัญลักษณ์ของข้าทาสบริวารและความรัก
ความสามัคคีของหมู่คณะ

๒. ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานสะท้อนให้เห็นความเชื่อ
ทางด้านศาสนาพุทธ เรื่องบุญกรรม โดยชาวบ้านได้ประดิษฐ์ลวดลายเป็นรูปปราสาท เชื่อว่า
บุญกุศลที่สร้างจะส่งผลให้ตนและครอบครัวไปสู่สวรรค์ ความเชื่อเรื่องบุญ และการกระทำดี
จะนำความสุข ความเจริญมาสู่ตนและครอบครัว

๓. ภูมิปัญญาในการรักษาปัทมสถานของสังคม การถวายนางคัมภีร์ใบลาน
อีสานและการถวายนางคัมภีร์ใบลานแก่พระภิกษุสงฆ์ถือว่าเป็นการทำนุบำรุงพระศาสนาให้มี
ความเจริญรุ่งเรือง หากพระภิกษุได้อ่านหนังสือธรรมะ และวรรณคดีศาสนา ย่อมนำเอา
ความรู้มาสั่งสอนแก่ประชาชนให้รักชาติ ศาสนา หรือทำแต่ความดี จะส่งผลให้สังคม
มีแต่ความสุข

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาลวดลายผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานของกลุ่มชาติพันธุ์ไท
๒. ควรมีการอบรมเรื่องลวดลายผ้าอีสาน โบราณให้แก่กลุ่มสตรีแม่บ้านที่มีความ
สนใจในการทอผ้า
๓. ควรมีการจัดนิทรรศการเรื่องลวดลายผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอีสานเพื่อให้ความรู้
แก่นักศึกษาต่อไปเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสืบทอดประเพณีให้ยาวนาน